

részen pedig papírranyagát újból feldolgozták. 1933-ban a berlini könyvtárakból és népkönyvtárakból egvedül május folyamán (ahogy a berlini lapok diadalmasan jelentették) 10 ezer mázsa könyvet távolítottak el és semmisítették meg. A nemzeti-szocializmusnak ez az irdalom- és tudomány-elleni harca, nemcsak a mozgalom vezetőinek kispolgári fölműveltségéből következett. Erre a vandalizmusra „reálpolitikai” megfontolásból is kényszerültek. Nagyon jól tudják, hogy mozgalmuk csak úgy állhat fönn, ha a felvilágosítás helyett lepez, ha sükerül a valóság helyes ismeretét megakadályozni. Természetesen ez a „védekezés” nem ér semmit, mert hiszen Lessing történeti jelentősége nem szüntethető meg, Heine versei nem törölhetők ki azoknak az emlékezetéből, akik szeretik s a Hegel tanítvány Feuerbach nem sülyed a feledésbe azért, mert a könyveit elégetik. Marx elégetésével sem törlik ki tanait a világból, s hiába üldözik Einsteinét és a német professzorok százait, ezeknek a tudósoknak a munkakeredménye nem semmisíthető meg. Freudot sem intézik el azzal, hogy tűzbe vetik, s mind az élő és meghalt írók és tudósok, akiket a gyűlölet és a tűz lángjaival árasztanak el nem sünnnek meg lenni. Viszont téves volna azt hinni, hogy ezek a könyvégetések nem okoztak bizonyos, alig pótolható hiányokat. Tényleg a könyvek milliói égtek el s akadnak olyan írók és tudósok, akiknek a műve egyetlen-egy példányban sem található meg a mai Németországban. Érthető tehát ha a német emigrációnak egyik csoportja francia, angol és amerikai támogatással újabban egy olyan könyvtárat állított fel Párizsban, ahol azoknak a könyveknek egy eredeti példánya kerül megőrzésre, amelyeket Németországban elégettek. A könyvtár megnyitása 13 ezer „incunábulummal” alig pár hete történt. A könyvtár megszervezésének és felállításának munkájában a világ legjelentősebb írói és tudósai vettek részt, azzal a célkitűzéssel, hogy az utolsó 200 év intellektuális fejlődésének a Hitler-rendszer által üldözött eredményeit a fasizmus elleni harc szellemi fellegráráként egy helyre összegyűjtsék.

(Párizs)

Márk Viktor

A GYERMEKSZÍNHÁZ OROSZORSZÁGBAN. A színház az ifjúság nevelésében fontos szerepet játszik a mai Oroszországban. Nagy különbség ez a földkerekség egyéb országaival szemben, ahol az erkölcs és nevelés már nem hajtóereje és kizárólagos célja a színháznak. Schiller ama követelése, hogy a színház „erkölcsi nevelőintézet” legyen, Schiller korában talán még realizálható volt, valami nagy-lelkű herceg akadhatott, aki a színházból azt csinálhatott, amit akart, még „erkölcsi nevelőintézet” is, polgári értelemben. Ez a polgári erkölcs azonban azóta minden színházba „vonó” erejét elvesztette. Maga a közönség is érzi ennek a morálnak a hamisságát és ürességét. Viszont ahol a színház tökéletes vállalkozás s a publikum tetszését szolgálja, ott nem lehet szó semmiféle „magasabb” célokról. S ha itt-ott egy-egy színész nagy tehetsége egyik vagy másik szerepben nagy lelki hatással van a közönségre, mégsem képes már a polgári színház s az életvalóság közt hidat verni. Az élet kívül reked s a mindennapokba a színpadon keresztül nem vezet egyetlen út sem. A színház szórakozást áruló helyé vált, legfeljebb néha valami nem kötelező komolysággal és fájdalmas iróniával váltva föl a mulatságot, hogy a finomabb ízlésűek tetszését is megnyerje. Hogy ilyen feltételek közt lehetetlen egy komolyan értékelhető gyermekszínház típus kialakulása, az minden további nélkül világos. Elsősorban is — nem fizetődik ki; mert ami kifizetődik az legfeljebb pár vasárnap délelőtti vagy délutáni „gyer-

melőadás“, amiket jórészt másod- és harmad-rangú erők adnak elő szentimentális, hazug darabokkal. A valóban gyermekszínház két legfontosabb tényezője hiányzik itt: a pedagógikus-művészi cél s az erőteljes organizáció, mely az előbbi célt megvalósítja. Ez a két feltétel viszont kézenfekvő a mai orosz életrendszer következtében. Természetesen azért ott sem ment simán. Amikor 13—14 évvel ezelőtt megalakult a moszkvai gyermekszínház, a követendő út korántsem volt világos. Csak az volt világos, hogy annak a művészetnek, amit a gyermeknek nyújtanak, komolynak és valóságosnak kell lennie. S csak a szakadatlan munka derítette ki, hogy milyen sokrétű művészi lehetőségek nyílnak a kitűzött cél irányában.

A moszkvai gyermekszínházról részletes képet ad Natalie Satz, a moszkvai gyermekszínház alapítója és vezetője, könyvében, ahol behatóan megrajzolja a gyermekszínház fejlődését, problémáit, a munka tagolását, a pedagógiai eszközöket stb. A színház karakterét — amint a könyvből kiderül — nemcsak a darabok megválogatása, hanem előadása és rendezése adja meg, miután a művészi és technikai felépítés minden részlete a gyermekre van beállítva. A gyermekeknek játszanak a gyermekek szükséglete szerint s így a színház nélkülözhetetlen láncszem a gyermek és az élet között, aminek a segítségével a gyermek az élethez, az élet pedig a gyermekekhez közeledik.

Natalie Satz elmeséli könyvében, hogy miként tanulmányozzák a közönséget s hogy e tanulmány eredményét hogyan használják föl a színpadon. Az előadások alatt a színház külön e célra alkalmazott, pedagógiailag képzett munkatársai figyelik a gyermekeket s pontosan feljegyzik, hogy azok mikor nevetnek, milyen eseményben ragadja őket el a cselekmény, a darab melyik helyén figyelnek feszülten a színre, mikor van idejük beszélgetni stb. A gyermekek e megnyilvánulásait azután bizonyos sémákba foglalják, amiket az értékük szerint csoportosítanak. Ezek a főljegyzések képezik az alapját a darabok átdolgozásának s a színészek játékanak. Jellemző, hogy a színház első éveiben kiforrott színészek, akik addig csak „felőttek“ előtt játszottak, játékmódoruk teljes megváltoztatására kényszerültek. Alapvető szabálya a színháznak, hogy nemcsak a színház pedagógusai állnak szakadatlan kapcsolatban a gyermekekkel, (a gyermekeket a színházba lépéskor pedagógusok fogadják, velük játszanak az előadás megkezdéséig és a szünetekben, gyakran a színházlátogatás alkalmából kifolyólag a pedagógusok és gyermekek közt levelezés alakul ki stb.), hanem a színészek is intenzíve kiveszik a részüket a gyermekek életéből a színházi előadás előtt és alatt. „A gyermekek előtti színjátszáshoz tudni kell a gyermekekkel játszani“ — állapítja meg S. Rosanow, a gyermekszínház első pedagógiai vezetője. (Közbevetőleg ez az az alapötlet, amelyből a gyermekdarab amaz egyik új formája keletkezett, amely nemcsak a színpadon, hanem a nézőtéren is játszik, a gyermekek részvételével.) De nemcsak a pedagógusok és színészek tartják a kapcsolatot a gyerekekkel, hanem a ruhatárosok, a jegyszedők, röviden az egész segédszemélyzet, akik valamennyien megtanulták a gyermekekkel való bánásmódot.

A színészi játék egyoldalúságainak elkerülésére a gyermekszínház színészei a legellentétesebb szerepkörökben lépnek fel. A színészeket állandó továbbképzéssel foglalkoztatják. Nincs köztük egy sem, aki ne tudna énekelni, táncolni, tornázni s a realiztikus felfogásban ugyanúgy dolgozni, mint a stílizálásban. Érdekes a színészek munkája már az új darabok betanulása alkalmával. Miután a darabot a színház elfogadta s a rendező az előadás alapvető eszméjét a színészekkel tiszt-

tázza, a darabot a színészek felolvassák a „gyermekbizottság“ előtt. (A „gyermekbizottság“ különböző iskolák, ifjúsági szervezetek stb. választott képviselőiből áll.) A színészek — felolvasás közben — megfigyelik, hogy a gyermekek hogyan reagálnak a cselekmény különböző fázisaira. Ezek a megfigyelések döntik el azután a cselekmény színpadi kialakítását. Igen sűrűn előfordul, hogy az előadásra kerülő darab olyan részletei is jelentősen módosulnak, amelyeknek az elfogadhatóságáról a színház vezetősége a legőszintebben meg volt győződve. Az előadott darabok képe így természetesen semmiben sem rokon az Európában szokásos gyermekdarabokéval. A darabok hősei nem oszlanak jókra és gonoszokra. Minden sematizálásához vezető primitívizálást nélkülöznek tartanak úgy pedagógiai, mint politikai szempontból. Korántsem közvetítenek azonban politikai jelszavakat, ahogy azt az európai olvasó általában feltételezi, mert a kérdéseket úgy állítják be, hogy a gyermekek lássák a problémát s ennek következtében tudatosan ejtsék meg a döntést. A gyermekszínházban is, mint minden szellemi nevelés esetében, a legnehezebb feladat a hatások helyes „adagolása“. Meg kell határozniok a gyermekeknek, lelkileg azonban nem szabad túlságosan igénybe venni őket. A félelem motívumát pl. nem kell mellőzni, de exponálása után tüstént pozitív-aktivizáló megoldásban kell tovább vezetni. A színház — felfogásuk szerint — a gyermek művészi termelékenységét tartozik alakítani és felébreszteni. Ezért előadásai kiképzésében nagyon sokat vesz át a gyermekek művészi munkájából. A gyermekrajzok, gyermekelőadások bizonyos értelemben anyaga a színelőadásnak. Eredmény: az új tartalmakat a saját nyelvükön kapják meg a gyermekek. A rendező és a színész színpadát természetesen azoknak a gyermekeknek az életkora szerint alakítja ki, akikhez a darab szól. Időnként maguk a gyermekek rendezik a darabokat. — A darabok stílusa a legerőteljesebb realizmustól a legszűkebb bállettekig terjed, mindig a darab és a publikum természete szerint. A gyakorlat azt igazolja, hogy a legkisebbek, a 6—8 évesek sokkal jobban szeretik a pantomimeket, a táncokat és a zenét, mint a szöveges előadásokat. Nagy sikerrel játszott pl. a moszkvai gyermekszínház egy erősen stilizált tánc-pantomimet, (címe: Az én — kevés, de a mi — minden), amelyben a nagyobbak túlnyomóan a formális elemet, a kisebbek azonban a darab lényegét látták. A romantikus elemek is mindig átgondolt aktivizáló célokat szolgálnak. — A színdarabok témaköre természetesen nagy. A főtémák: a gyermek élete az iskolában, a közösségben; sok darab idegen országokban s a Szovjetunió nemzetiségi köztársaságaiban folyó élettel ismertetnek meg. Feldolgoznak népmeséket, a klasszikus költészet darabjait stb. A moszkvai gyermekszínház különben alapítása óta a múlt év végéig 400 előadást tartott, több mint 3 millió néző előtt. A Szovjetunióban az állandó gyermekszínházak száma 80, nem is beszélve a vándor gyermekszínház-társulatokról.

(Berlin)

Szeremley László

IDEALIZMUS, MATERIALIZMUS. Az idealista filozófiai rendszerek, a maguk spekulatív módján, a logika szabályainak segítségével mindig mindent megmagyaráztak, ám amikor az alkotás, a keletkezés problémájához értek, szükségszerűen megálltak valamí misztikum előtt, amit a maga érthetlenségében és tudománytalanságában hatalmi erővel fogadtattak el. Az ilyen természetű filozófálás ellen tiltakozó materializmust az idealizmussal szövetkezett hatalom a történelem folyamán mindig elhallgattatta és száműzte. Száműzte a klasszikus Róma, ahol a római elme legsajátabb produktuma, a jogfilozófia csupán arra